

In Shanghai fietsen we elektrisch

Mijn werk voor That's Shanghai is weliswaar tijdelijk en onbetaald, maar ik vind altijd dat vrijwilligerswerk best als werk gezien mag worden. Alhoewel ik soms wel vraagtekens zet bij het woord 'werk'.

In de eerste weken heb ik namelijk niet zoveel gedaan. Ik heb wat gegevens bij elkaar gezocht over films die in de stad draaien, schreef minirecensies van cd's die ik nog nooit heb gehoord en van dvd's die ik waarschijnlijk nooit zal zien. Bij elkaar opgeteld misschien werk voor drie van de tien dagen. De rest van de tijd vulde ik met lunchen, koffiedrinken, praten, e-mailen, wachten en nadenken. Niet helemaal de taken die ik in gedachten had toen ik me aanmeldde als vrijwillig journalist. Ook vandaag is er weinig te doen. Ik surf over internet, maak aantekeningen op mijn laptop voor verhalen die ik nog wil schrijven en staar wat voor me uit. Rond een uur of twee komt Carrie het kantoor binnenlopen. Carrie is afkomstig uit Boston en werkt net als ik vrijwillig bij That's Shanghai. Ze is wat later dan normaal, maar dat is niet erg, want ook voor haar is er vandaag waarschijnlijk niets te doen. Ze gaat links van me zitten, pakt haar laptop en zegt dan dat ze mijn verhaal over de e-bike heeft gelezen.

"Hoe heb je dat gedaan?", vraag ik.

"Het staat op internet, op onze website."

"Op de website van het magazine?"

"Ja, wist je dat niet?", reageert ze verrast.

Nee, dat wist ik niet. Ik dacht dat het de bedoeling was dat het artikel in het decembernummer van het tijdschrift zou komen. Daarvoor had ik toch al die moeite gedaan om bronnen te vinden en al die verschillende foto's gezocht?

Snel surf ik naar de website. Daar staat inderdaad mijn verhaal. 'Your Shanghai e-bike guide', by Ate Hoekstra. Mooi, maar hoe zit het dan met het magazine? Komt mijn verhaal nog wel in het decembernummer? Ik raap al mijn

moed bij elkaar en vraag het Jade. Zij is per slot van rekening de redactrice van de Life & Style rubriek en ik heb het artikel in opdracht van haar geschreven.

Jade kijkt me niet aan als ik de vraag stel. Ze zit achter haar computer en blijft stoïcijns naar het scherm kijken. Ze mompelt wat.

“Het komt er niet in?”, vraag ik.

Ze draait zich naar me om. Een uniek moment. Meestal blijft ze naar het scherm kijken als ze praat, nu kijkt ze me zelfs een beetje aan.

“Nee,” zegt ze, “maar dat was ook helemaal niet de bedoeling.”

“Niet? Maar waarom moest ik dan al die foto's maken en opzoeken?”

“Zo geweldig zijn die foto's nou ook weer niet. Je hebt een leuke poging gedaan, maar ook niet veel meer dan dat.”

Daar heeft ze dan wel weer gelijk in. De door mij gemaakte foto's zijn niet geweldig geslaagd en de door de fabrikanten opgestuurde foto's zijn eigenlijk alleen geschikt voor een reclamefolder. Ik kan er best mee leven dat ze daar niets mee heeft gedaan. Maar mijn verhaal niet in het magazine, dat doet pijn.

“Op het internet wordt het ook wel gelezen, hoor”, voegt Jade er nog aan toe. Dat mag dan wel zo zijn, maar het is niet hetzelfde. Een verhaal in een tijdschrift, verdeeld over twee of drie pagina's, is iets heel anders dan een blok tekst op internet. En het kostte al heel wat moeite om tot deze eindproductie te komen.

Het begon allemaal drie weken geleden. Mijn eerste twee weken bij That's Shanghai zaten er net op en omdat er geen concrete opdracht voor me was, bedacht ik dat het wellicht leuk zou zijn iets over de elektrische fiets te schrijven, hier beter bekend als de e-bike. Feitelijk een fiets waarop je niet meer hoeft te trappen, maar die volledig elektrisch vooruitkomt. Dat leek me wel een leuk onderwerp voor een fietsende Hollander die in de straten van Shanghai bijna dagelijks door een e-bike wordt aangereden. Ik diende mijn voorstel in en Jade reageerde al snel dat ze mijn idee wel interessant vond. Ik kon direct aan de slag. Zeshonderd woorden voor het hoofdverhaal, driehonderd woorden voor een kader met aanvullende gegevens. Plus het verzoek de nadruk te leggen op de milieuvoordelen van de e-bike en een vrijbrief het kantoor in en uit te gaan wanneer me dat maar uitkwam. “Want”, zo zei Jade, “voor dit verhaal is het waarschijnlijk goed dat je een paar winkels opzoekt en verschillende mensen spreekt.” Eindelijk, dacht ik, ik heb nu écht iets te doen.

De basisinformatie over de elektrische fiets had ik zo gevonden. Internet is met afstand de favoriete bron bij de redactieleden van That's Shanghai en op de digitale snelweg ontdekte ik dat er in China honderden e-bike modellen zijn en dat al die modellen kopieën van elkaar zijn. Ontwikkelt de ene fabrikant een nieuw soort elektrische fiets, dan zorgt de andere fabrikant ervoor dat hij zo snel mogelijk net zo'n fiets in de aanbieding heeft. Verder is de e-bike goed voor het milieu, want doordat 'ie elektrisch is zijn er geen uitlaatgassen. Uiteraard geldt dat alleen bij vervanging van de auto of scooter. Interessante basisinformatie, maar tot een groot verhaal leidde het nog niet. Wat ik nodig had was de mening van de fabrikanten zelf over dit groene vervoermiddel. Opnieuw dook ik het Chinese internet op. In de voorgaande weken was me al duidelijk geworden dat het internet hier voor een buitenlander behoorlijk chaotisch en onoverzichtelijk is. Websites bestaan plotseling niet meer, zoekresultaten blijven soms weg en pagina's worden van de ene op de andere dag geblokkeerd. Maar ik had geluk. Google wees me door naar Made-In-China.com en bij het intikken van het woordje 'e-bike', kreeg ik 2.829 resultaten. Allemaal elektrische fietsen en elektrische scooters, gemaakt door honderden verschillende fabrikanten in heel China. Precies wat ik zocht. Ook de volgende stap was succesvol. Ik pikte de namen eruit van fabrikanten die steeds weer in de lijst opdoken en zocht hun eigen website op. Sommige hadden alleen een site in het Chinees, maar een enkeling richtte zich ook op de internationale markt en beschikte daarom over een Engelstalige pagina. Ik besloot een paar van hen te bellen om wat vragen te stellen. Daar begonnen de moeilijkheden.

Want een Chinese website in het Engels betekent niet dat ze bij die onderneming de taal ook echt beheersen. Na mijn eerste Engelse woorden werden de telefoonhoorns er weer opgeklapt of men kwam niet verder dan “Hello”, “Yes” en heel veel stilte. Bij één van mijn pogingen zei een man wel Engels te spreken, maar de enige zin die hij vervolgens nog wist was “I don't understand”. Daar kwam ik niet veel verder mee. Had ik nou maar een paar woorden Mandarijn geleerd, dacht ik nog, dan zou ik in ieder geval meer dan “Ni hao” en “Xièxie” kunnen zeggen. Maar ik spreek geen Mandarijn, ik moest me zien te redden met de wereldtaal waarvan ik heel lang dacht dat er altijd wel iemand is die hem beheerst.

Gelukkig was er nog e-mail, en gelukkig zijn Chinezen dol op e-mail adressen. Ze zijn overal en staan op elke website. Binnen een paar uur tijd beschikte ik over e-mail adressen van directieleden, managers en verkopers in de e-bike industrie. Ik besloot ze allemaal te mailen met het verzoek ant-

woord te geven op een paar eenvoudige vragen. Ook dat leverde weinig op. Drie reageerden, maar gaven vervolgens geen antwoord op mijn vragen. Zes of zeven e-mails kwamen direct terug, omdat het e-mail adres was opgeheven of simpelweg nooit was aangemaakt. Uiteindelijk wist ik twee fabrikanten zo ver te krijgen dat ze echt meewerkten. Eén van hen kwam weliswaar uit Duitsland, maar het was een internationaal bedrijf en ik was al lang blij dat iemand me iets kon vertellen.

Uiteraard was dat niet voldoende. Voor ik aan de slag ging met mijn artikel, moest ik de e-bike ook echt zien. En dan bedoelde ik niet één die voor de zoveelste keer door het rode verkeerslicht zoeft, maar een nieuw exemplaar. Eentje zonder krassen en deuken. Ik moest bij de winkels langs.

De eerste winkel die ik bezocht was er één van Giant. Het was er een drukte van belang. Vijf monteurs liepen heen en weer tussen de voordeur, de kassa en de werkplaats, een oudere vrouw zat op een kruk bij de ingang, twee klanten dwaalden tussen de fietsen door en een man van middelbare leeftijd leek de leiding te hebben. Over dat laatste ben ik niet helemaal zeker, maar aangezien hij zich met de meeste gesprekken bemoeide en af en toe wat door de winkel schreeuwde, leek hij me de persoon met de touwtjes in handen. Na een paar minuten te hebben rondgekeken, sprak ik de leidinggevende aan. Hij sprak geen Engels, maar ik had geluk, want hij zei iets in het Mandarijn tegen me en schreeuwde vervolgens een paar woorden door de winkel. Uit de werkplaats, die direct verbonden was met de winkel, dook een monteur op die wel Engels sprak. Een kleine, beetje dikkige man met een brede glimlach en zijn handen vol fietsvet.

“I don't speak very well English”, was het eerst wat deze monteur zei. Daardoor liet ik me niet uit het veld slaan. Zijn Engels was in ieder geval beter dan mijn Chinees. Ik probeerde hem de reden van mijn komst uit te leggen en vroeg wat volgens hem een goede e-bike was. Hij wees er eentje aan. Een kleine, zilverkleurige fiets met een forse accu bij het achterwiel en een mandje aan het stuur. Toen ik hem vroeg waarom deze elektrische fiets zo goed was, gaf hij een kort en krachtig antwoord: “Very strong engine.”

Naast het door hem aangewezen model stond een ander model. Een beetje groter, ongeveer dezelfde kleur en 1.500 yuan duurder. Een behoorlijk prijsverschil, dus vroeg ik de monteur hoe dat zat. Zijn antwoord was opnieuw helder: “Engine is more stronger”.

Ik knikte goedkeurend, blij met zijn krachtige antwoorden en schreef het in mijn notitieblok. Terwijl ik nog wat aantekeningen maakte, probeerde de monteur over mijn rechterschouder mee te kijken om te zien wat ik no-

teerde. Links van me keek zijn baas mee op mijn notitieblok, maar hij verloor al snel zijn belangstelling. Ik was tevreden. Mooie fietsen, sterke motoren, precies wat ik zocht.

In de winkel van Lv Liang was ik minder gelukkig. Hoewel Liang een grote winkel had met een enorme gevarieerdheid aan merken en modellen, sprak niemand Engels. Of nee, dat is niet helemaal waar. Eén van de monteurs zei dat hij een beetje Engels sprak. Echter, de enige woorden die hij wist waren “a little bit”. Ik besloot het daarom anders aan te pakken. Ik ging terug naar kantoor en haalde Carrie over een paar dagen later met me mee te gaan naar Lv Liang. Zij sprak namelijk een paar woordjes Mandarijn en dat leek me bij deze mensen toch wel erg handig.

Terug in de winkel van Lv Liang werd al snel duidelijk dat de verkopers niet gewend waren aan aandacht van journalisten. Met z'n drieën stonden ze om ons heen en probeerden ze zo vriendelijk en volledig mogelijk antwoord te geven. Onze missie was echter simpel: ontdek wat de vijf beste e-bikes zijn en waarom deze zoveel beter zijn dan de andere. We werden rondgeleid langs fietsen met uitdagende namen als ‘Ambition’, ‘Doctor Power E-bike’ en ‘Jiebao King electric bicycle’. Uitgebreid vertelden de verkopers waarom deze exemplaren zo goed waren, waarbij Carrie haar uiterste best deed zoveel mogelijk voor mij te vertalen. We mochten alles weten. Wat de e-bikes kosten, hoe ze werkten en welke fietsen we beter niet konden aanschaffen. Eén van de verkopers stond er zelfs op dat ik een proefrit maakte, maar dat aanbod wist ik af te slaan. De winkel zat aan een druk en chaotisch kruispunt, met auto's die van alle richtingen kwamen en verkeersagenten die daartussenin stonden en verwoedde pogingen deden iets van orde te bewaren. Bovendien werd er aan de weg gewerkt, waardoor het verkeer over bouwplaten en losliggende stukken beton moest rijden. Eerder het parcours voor een zelfmoordrit dan het ideale traject voor een proefrit. Toen Carrie mijn afwijzende antwoord voor de verkoper vertaalde, begon hij te lachen. Ik zag de humor er niet helemaal van in, maar lachte vrolijk met hem mee, pakte mijn camera en vroeg snel of ik misschien ook foto's mocht maken. “Natuurlijk mag dat!”, antwoordde de verkoper enthousiast. Hij vroeg van welke fiets ik een foto wilde hebben, zette direct andere fietsen aan de kant en sprak klanten toe toen ze dreigden in het beeld van de camera te lopen. Bij dat tafereel voelde ik een zeker gevoel van trots. Dat ik hier was, dat ik dankzij mijn persoonlijke tolk van die middag in staat was de benodigde informatie te verzamelen en dat we op zo'n fantastische manier geholpen werden, gaf een voldaan gevoel.

Er was echter nog een overwinning die ik moest zien te behalen. Om mijn verhaal meer gewicht en meer evenwicht te geven, had ik de mening van een milieupert nodig. De winkeliers en fabrikanten waren uiteraard enthousiast over de e-bike, maar wel met één duidelijk doel voor ogen: zoveel mogelijk verkopen. De voordelen werden door hen dan ook volop benoemd. Hij was stil, makkelijk in gebruik, snel, milieuvriendelijk en omdat je niet meer hoeft te trappen koste het fietsen veel minder moeite dan op een normale fiets. Het was kortom een revolutie. Dat vond ook Wang, de expert die ik vond en die namens de organisatie Greenlaw de regering adviseerde over groene energie. Hij was enthousiast over het toenemende gebruik van de elektrische fiets, maar voor het milieu zat daar wel één flink nadeel aan vast. Bij de meeste e-bikes is de loodaccu zeer klimaatonvriendelijk.

“Daar moet de overheid snel andere normen voor opstellen”, zei Wang.

Mooi, dacht ik, een stevig stukje kritiek in een verhaal dat anders wel een heel hoog hallelujagehalte zou krijgen. Ik schreef het artikel, gaf daarin de kritiek van Wang een goede plek en stuurde het door naar Jade.

De volgende dag kreeg ik een reactie terug. De kritische noot over de loodaccu's was in de tekst met felrood gearceerd en Jade vroeg zich af of ik nou voor of tegen de e-bike was. Het moest een artikel worden dat de lezers konden gebruiken als handboek, niet een artikel waarin ook de nadelen werden benoemd! Het duurde even voor ik werkelijk besepte dat de positieve boodschap van het verhaal belangrijker was dan het afwegen van voor- en nadelen. Het ging er niet om wat de bronnen zeiden, zolang ze maar voor het gebruik van de e-bike waren, dat was het enige wat telde. Was dit dan journalistiek zoals die bij That's Shanghai werd bedreven, bedacht ik me. Wel de voordelen noemen, niet de nadelen? Daar moest ik aan wennen. Ik dacht dat ik bij een redelijk onafhankelijk tijdschrift werkte, maar blijkbaar had ik me daarin vergist. Misschien was Jade bang voor de consequenties van kritiek. Niet dat de elektrische fiets nou direct een politiek gevoelig onderwerp is in China, maar het kort aanstippen van een milieunadeel bij een voertuig dat men graag als groen voorbeeld voor de toekomst ziet, zou dat best wel kunnen zijn. Wat te doen? Ermee instemmen en de kritiek weglaten? Of koppig blijven en afwachten wat er dan gebeurd?

Uiteindelijk ben ik ervoor gezwicht. Ik heb de kritische noot weggelaten, waardoor ook de mening van de milieupert volledig positief is geworden. Van harte ging het niet en ik denk zelf dat er wel ruimte was geweest voor een beetje kritiek, maar ik wilde het verhaal graag gepubliceerd zien in de decemberuitgave van That's Shanghai. Verdeeld over twee of drie pagina's

met een paar geweldige foto's; zo'n verhaal dat je vol trots aan het thuisfront kan laten zien. Dus ik ging akkoord.

Nu weet ik dat mijn verhaal nooit verder zal komen dan de internetuitgave. Ruim negenhonderd woorden, inclusief een kader van driehonderd woorden, maar wat zegt dat op internet?

“Maar het staat de eerste week wel op de startpagina hoor”, zegt Jade. En bijna lijkt het alsof ze me vriendelijk aankijkt. Gelukkig. Ze draait snel haar gezicht weer naar het beeldscherm toe.

Een klein beetje Frankrijk

Drie bewakers staan voor me. Ze glimlachen vriendelijk en willen de inhoud van mijn tas scannen.

Ook willen ze dat ik door een detectiepoort ga, want je weet maar nooit wat al die buitenlanders mee naar binnen nemen.

Ik doe wat mij gevraagd wordt. Eenmaal aan de andere kant van de detectiepoort zegt één van de bewakers dat ik mijn tas moet openmaken. De scan was blijkbaar niet voldoende. Ik volg de order op en toon het bewijs dat ik niet van plan ben iemand neer te schieten of de boel op te blazen. Ik draag slechts een digitale camera, een notitieblok, een paar pennen, een flesje water en een bus deodorant met me mee. De bewaker vertrouwt het niet. Hij wijst naar het drinkflesje en vraagt wat erin zit.

“Water”, zeg ik, “om te drinken.”

“Test het”, zegt hij.

Ik neem een flinke slok en aangezien een abnormale reactie uitblijft, mag ik het flesje weer opbergen. De deodorantbus – in mijn tas omdat het weer de laatste weken erg warm en zweterig was – vertrouwt hij ook niet. Hij pakt de bus, leest de tekst die erop staat en vraagt wat dit voor moet stellen.

“Deodorant”, antwoord ik.

Hij kijkt me argwanend aan. Dan besef ik dat deodorant in China minder gangbaar is dan in Nederland. Ik pak de bus terug en doe net of ik het onder mijn oksels spuit. Dat is niet genoeg.

“Test het.”

Ongelooflijk, denk ik even. Verwachten ze serieus dat ik van plan ben een aanslag te plegen met een flesje water en een deodorantbus? En als ik dat al van plan was, zou ik dan werkelijk hier naartoe komen? Natuurlijk, dit gebouw heeft een grote politieke en historische waarde. Maar de waarde is vooral symbolisch; het is niet een plek waar je politieke gezagsdragers tegen

het lijf loopt. Even later stijgt er een sterke, lichtzoete geur naar het plafond. Het volgende moment pakt de bewaker de spuitbus uit mijn hand, brengt die naar zijn neus en snuift de geur op. Even verwacht ik dat ik het gebouw word uitgezet en mijn gegevens in een computersysteem worden opgenomen, maar dat valt mee. De bewaker lacht naar me en bedankt me voor mijn medewerking. Ik mag doorlopen.

Ik ben in The French Concession, het stadsdeel waarvan ik vanochtend ontdekte dat het veel dichterbij mijn appartement is dan ik ooit had geweten. Ik was in de veronderstelling dat ik hier alleen per metro of taxi kon komen en dat het minimaal een halfuur zou duren voor ik er was. Het kantoor van That's Shanghai bevindt zich namelijk ook in The French Concession en met het openbaar vervoer doe ik er vijf kwartier over om daar te komen. Het voormalig Franse stadsdeel moest dus wel ver weg zijn. Dat is dus helemaal niet zo. Zo bleek uit een nieuwe plattegrond die ik onder ogen kreeg, eentje die speciaal was ontworpen voor The French Concession. Tot mijn verbazing zag ik daarop niet alleen de straat waaraan mijn kantoor zich bevindt (Huashan Road), maar ook het metrostation waar ik elke ochtend in de metro stap (Damuqiao Road) en net over de grens van de concessie: de straat waaraan ik woon, Xietu Road. Als ik een beetje vaart maakte, zou ik lopend binnen tien minuten in de concessie kunnen zijn. Had ik daarvoor al die keren de metro genomen, bedacht ik me. Goed, mijn werk bleef ver weg. Maar, omdat het nog vijftien minuten lopen was naar het metrostation, ik bij het Zhongshan Park nog over moest stappen en ik vanaf de Jing'an Temple nog tien minuten lopend onderweg was, zou ik in bijna hetzelfde tijdsbestek naar mijn werk toe kunnen lopen. Dat ik dat nooit eerder had geweten. Een paar uur later ging ik op pad. Ik liep mijn straat uit, ging bij de verkeerslichten linksaf, stak een zesbaansweg over en daar stond ik: in The French Concession, tussen de platanen en de oude Europese architectuur die dit stadsdeel zo beroemd hebben gemaakt.

Na een kort bezoek aan de voormalige woning van Sun Yat-Sen – door velen gezien als de grondlegger van de republiek en in 1912 benoemd tot president – liep ik door naar de plek waar ik nu ben: het Memorial for the First National Congress of the Communist Party of China, vrij vertaald: de plek waar de Communistische Partij haar eerste Chinese stappen zette. In het jaar 1921 kwam Mao Zedong hier met een groep gelijkgezinden naartoe om over de toekomst van China te praten. Ontmoetingen die het land in de daaropvolgende decennia blijvend zouden veranderen. Inmiddels liggen die commu-

nistische gesprekken alweer vele jaren achter ons en begint China steeds meer kapitalistische trekjes te krijgen, maar op deze plek wordt de geschiedenis weer opgehaald. Het gebouw verkeert nog in uitstekende staat en valt met haar grijze en rode stenen op in het straatbeeld. In het gebouw, dat nu als museum fungeert en streng beveiligd wordt, zijn vooral ondertekende documenten en oude foto's van handenschuddende en lachende mensen te zien. Aardig voor de verstokte historicus, maar voor mij toch wat minder interessant. Wel is het bijzonder om een paar minuten in dezelfde ruimte te zijn als waar de communistische partij bijna negentig jaar geleden haar eerste vergadering had. De kamer ziet eruit alsof de hoge heren hier gisteren nog rondom de tafel zaten. Om het gevoel van historie nog wat dikker aan te zetten, zijn er wassen beelden neergezet van de mensen die destijds bij de vergadering aanwezig waren. Iedereen zit rondom een rechthoekige tafel, op één man na: de grote leider zelf. Mao Zedong staat rechtop en heeft duidelijk de aandacht van zijn toehoorders. Omdat zij zitten, moeten ze letterlijk tegen hem op kijken. Ik vraag me af: zou Mao destijds ook maar enig idee hebben gehad van alles wat vanaf dat moment in China ging gebeuren? Hij had ongetwijfeld een duidelijk beeld voor ogen en misschien had hij zelfs een voorgevoel, maar het lijkt me onmogelijk dat hij vooraf heeft geweten hoe zijn partij het land zou veranderen. Nu ik naar de wassen beelden kijk, ben ik benieuwd wat er was gebeurd als iemand had geweten wat de gevolgen zouden zijn van deze vergaderingen. Neem de man links van Mao. Wat als hij had geweten dat de culturele revolutie zoveel met zich mee zou brengen? Had hij dan geprobeerd de verandering tegen te houden? Of had hij Mao en de anderen juist aangespoord verder te gaan op dit traject? Zelfs met de kennis van tegenwoordig is het lastig om daarover te oordelen. Ik besluit dat ik te weinig weet om over de geschiedenis te oordelen en verlaat de kamer en even daarop ook het gebouw.

Shanghai mag dan wel bekend staan als één van de modernste steden ter wereld en China zelf promoot deze havenstad graag als het nieuwe financiële centrum, hier, in The French Concession is nog volop ruimte om in het verleden te kijken. Het gebied, dat een flink deel uitmaakt van de binnenstad van Shanghai, heeft zijn naam te danken aan de tijd dat de Fransen hier de baas waren. In het begin van de negentiende eeuw kwamen ze massaal naar Shanghai. De ligging aan zee was perfect voor de kolonisten en de Zuid-Europeanen bouwden grote villa's en prachtige gebouwen, legden een park aan (het huidige Fuxing Park) en om de wijk een extra Frans tintje te geven, werden er honderden platanen langs de wegen geplant. Inmiddels zijn de

Fransen al jaren weg, maar die bomen en gebouwen staan er nog steeds en The French Concession is nog altijd één van de mooiste delen van Shanghai. Vanwege de geweldige architectuur, maar ook vanwege de aanwezige musea, de historische gebouwen, de vele restaurants en de grote gevarieerdheid aan pubs en clubs. Hier zitten de beste restaurants, de meest hippe nachtclubs en de gezelligste kroegen van de stad. Vaak in mooie oude gebouwen, die Shanghai de bijnaam 'Het Parijs van het Oosten' hebben opgeleverd, en soms in een hypermoderne torenflat. Want zelfs al doet The French Concession oud en historisch aan, de toekomst is nooit ver weg. Dat blijkt wel als ik na mijn bezoek aan het Memorial een groot warenhuis binnenstap. Het warenhuis is vooral van glas gemaakt, wat het gebouw een haast futuristische uitstraling geeft. Op de gevel staan de namen van winkels en merken. Dure horlogemerken, luxe kledingzaken, winkels met de nieuwste technologische hoogstandjes. Het is het kapitalisme dat Mao ongetwijfeld had vervloekt als hij nog had geleefd, maar dat Shanghai steeds meer in zijn greep begint te krijgen. Ik besluit van de gelegenheid gebruik te maken en het toilet te bezoeken. Openbare toiletgebouwen in deze stad zijn vaak smerig en onhygiënisch, maar bij een warenhuis van deze luxe hoeft ik me daar vast geen zorgen over te maken.

Als ik klaar ben, staat er een man van een jaar of vijftig, misschien zestig bij de wasbakken te wachten. Hij draagt een versleten, lichtbruin uniform en heeft een bruingeel gebit. Nog voor ik iets kan doen, draait hij de kraan voor me open en wijst hij naar de zeepdispenser. Ik houd mijn handen eronder, waarna hij snel op het knopje drukt en de zeep over mijn handen vloeit. Terwijl ik mijn handen was, pakt hij papier om ze te drogen. De man zegt geen woord, maar zijn blik is er één van vriendelijkheid en behulpzaamheid. Ik weet niet precies wat ik met deze situatie moet. Want ook al weet ik dat het hier geen uitzondering is dat dergelijke functies worden uitgeoefend, ik vind het vreemd dat een man van mijn vaders leeftijd dit werk de hele dag moet doen. Ik bedank hem verschillende keren en denk er zelfs aan hem geld te geven. Maar een fooi geven is hier voor veel mensen een onbekend verschijnsel en het laatste wat ik wil is deze vriendelijke Chinees in verlegenheid brengen. De man knikt verschillende keren met zijn hoofd naar me; het lijkt wel een buiging. Ik knik terug, bedank hem nog eens en loop weg. Een communistisch beginsel als 'iedereen een baan, iedereen aan het werk' wordt op deze manier toegepast in een kapitalistische maatschappij. Want zelfs in de snelst veranderende stad ter wereld, zullen sommige dingen niet veranderen. The French Concession

zal haar schoonheid voorlopig niet verliezen en de baan bij het toilet zal vermoedelijk nog lange tijd bestaan, al was het maar omdat het ervoor zorgt dat deze eenvoudige man dan toch iets te doen heeft.

Charlie en Obama

Chris neemt nog een slok van zijn bier en kijkt naar Alex en mij.

“Ik weet een plek waar ze vanavond live rockmuziek hebben en waar het bier maar 10 yuan per flesje kost”, verklaart hij. “Wat als we daar eens naartoe gingen?”

“Lijkt mij een prima idee”, antwoord ik.

“Ja, goed plan”, zegt Alex.

We zitten in Windows Underground, een bar die zoals de naam al doet vermoeden diep onder de grond zit. Om er te komen hebben we heel wat traptreden af moeten dalen en het lijkt erop dat dit in vroegere tijden de kelder was van een groot gebouw. Aanvankelijk dacht ik dat het een kroeg was, maar dat is het eigenlijk niet. Noch is het een café, disco of nachtclub. Het is van alles een beetje, alsof men hier de afgelopen twintig jaar telkens van eigenaar is gewisseld en niemand ooit de moeite heeft genomen de inventaris van de vorige eigenaar weg te halen. Er is een dansvloer met groene laserlichten en een dj die Hip Hop, Dance en Rock door elkaar heen mixt. Direct naast de dansvloer is een pooltafel met een blauw biljartkleed, waar Chinese jongens poolen en de rest van de klanten in de weg lopen. Direct links van de dansvloer en de pooltafel staan tafels met barkrukken. Aan één van die tafels zitten wij met zijn vieren. Chris uit Frankfurt, Alex uit Boston, Charlie uit Los Angeles en ik. Chris en Alex zijn hier net als ik om vrijwillig kennis met China te maken, Charlie zegt voor zaken in Shanghai te zijn. Het is zijn tweede dag in de stad en omdat hij na vijf dagen alweer terugvliegt, wil Charlie zoveel mogelijk uit deze reis halen. Toen het hem opviel dat wij Engels met elkaar spreken liep hij op onze tafel af en begon een gesprek met Chris. Hij vertelde dat hij niemand in Shanghai kende en het zonde vond om

in zo'n geweldige stad op zaterdagavond in het hotel te blijven. Daar konden wij hem moeilijk ongelijk in geven. Chris vraagt hem of hij ook mee wil naar het zaaltje waar vanavond een rockband speelt. Charlie stemt gretig in; live-muziek en goedkoop bier, dat klinkt goed in zijn Californische oren.

In de taxi vraag ik Charlie wat hem naar Shanghai heeft gebracht.

"Zaken", antwoordt hij.

"Wat voor zaken?"

"Die vraag stelt iedereen me vandaag."

"Tja, maar puur zaken is ook wat vaag hè."

Charlie lacht en vervolgt zijn antwoord: "Barack Obama komt hier morgenavond. Ik ben hier voor zijn bezoek."

"Serius?"

"Ja, serius", zegt hij met een grote glimlach.

"Dus je bent beveiligingsagent of zo?"

"Zoiets, maar ik praat er liever niet over."

Ik kan mijn nieuwsgierigheid niet bedwingen. "Moet je wel vaker van dit soort reisjes maken?"

"Zo af en toe, al ben ik nog nooit eerder in Shanghai geweest. Maar wat een geweldige stad is dit! Alleen het verkeer is verschrikkelijk. Is er hier niemand die zich aan de regels houdt?"

"Waarschijnlijk niet", zegt Chris en het gesprek gaat verder over het verkeer in Shanghai. Over taxi's die continu van baan wisselen, ambulances die geen voorrang krijgen en zbrapaden waar niemand voor stopt. Ondertussen vraag ik me af of Charlie echt voor Obama werkt. Want als dat zo is, kan hij het dan wel maken nu met een andere Amerikaan, een Duitser en een Nederlander het nachtleven van Shanghai te verkennen? Moet hij dan niet in zijn hotelkamer blijven, om in geval van nood bereikbaar te zijn en morgenavond goed uitgerust aan de slag te kunnen?

Ondertussen zitten we al bijna twintig minuten in de taxi. Ik heb geen idee in welk deel van de stad we nu exact zitten en ook de taxichauffeur lijkt er niet helemaal zeker van te zijn. Hij stopt de wagen bij een klein en slecht onderhouden eettentje en schreeuwt net zolang tot hij de aandacht van iemand heeft. De persoon, aan zijn witte pak te zien de kok van de eetgelegenheid, loopt naar de taxi toe, zegt iets tegen de chauffeur en gebaart dat we rechtdoor moeten rijden en daarna linksaf moeten slaan. De taxi rijdt verder door een deel van Shanghai dat door het stadsbestuur vergeten lijkt. De gebouwen zijn verwaarloosd en behalve wat schaarse straatverlichting is er weinig te zien. Plotseling duikt er tussen de huizen een gebouw op dat

iets groter is, maar verder nauwelijks opvalt, ook al staat er in dikke letters 'LIVE BAR' boven de deur geschreven. De gelegenheid maakt een verlaten indruk. Geen Chinese rockers die op de stoep bier staan te drinken, geen taxi's die staan te wachten op muzikfans die de avond ergens anders willen voorzetten. Alleen een stevige Chinese man in een legergroene jas en met een ijsmuts op zijn hoofd.

De man met de ijsmuts begroet ons vriendelijk en opent de deur van de live bar. Hij vergeet echter te vertellen dat er direct achter de deur een grote hond staat te wachten. Waar veel Shanghaiëzen tevreden zijn met een hond op poedelformaat, daar heeft deze man ervoor gekozen één van het formaat herdershond aan te schaffen. Chris stapt als eerste naar binnen en staat na het zien van de hond direct weer buiten.

"Loop maar door", zegt de ijsmuts. "De hond doet niets."

"Het is een goede hond?"

"Ja ja, is een goede hond."

De hond blijkt inderdaad over weinig waakinstincten te beschikken en laat ons, zonder ook maar een kick te geven, passeren. We lopen verder en horen vanuit de hal het geluid van een scheurende gitaar. Verwachtingsvol stappen we de zaal binnen, met een breed lachende Charlie voorop. In de zaal blijkt echter nauwelijks publiek te zijn. In deze metropool had ik verwacht een levendige underground scene aan te treffen, met een warme belangstelling voor bandjes uit de regio en met zaaltjes als deze die op zaterdagavond vol zitten met jonge, ambitieuze en internationaal ingestelde rockmuzikanten en hun groupies. Die scene is misschien wel ergens in Shanghai te vinden, maar het is duidelijk dat de 'LIVE BAR' op deze zaterdagavond niet de juiste locatie is. Negen jongeren zitten op een stoel voor het podium en kijken vanachter een klein tafeltje naar de verrichtingen van vier muzikanten en een zanger, die zich zonder duidelijke bandnaam presenteren. De onbekende band verricht echter zeer acceptabel werk. Oké, qua podiumpresentatie vinden de muzikanten de eigen schoenpunten en elkaars verrichtingen interessanter dan het publiek, maar de stevige rockmuziek klinkt goed. Vooral op de momenten dat de teugels wat meer gevierd worden en de zanger zijn mompelende stemgeluid inruilt voor hogere, agressieve zanglijnen is de muziek boeiend. Niet dat we hier te maken hebben met vijf jonge muzikanten die binnen een paar maanden Europa en de VS plat zullen spelen, maar het is duidelijk dat deze heren wel degelijk verstand hebben van rockmuziek.

Dan stopt plotseling de muziek. Net op het moment dat we een half uur

in de zaal zitten en ik een nieuw flesje Tsingtao wil bestellen, mompelt de zanger een dankwoord richting het publiek en binnen vijf minuten zijn alle instrumenten opgeruimd. Binnen vijf minuten staat ook het grootste deel van het publiek buiten en gaan de lichten boven het podium uit, waardoor we ons van het ene op het andere moment in een leeg en halfdonker zaaltje bevinden. Ik besluit toch maar niet een nieuw biertje te bestellen. Het is half twaalf en de enige Chinees die nog in de zaal zit, is de ijsmuts die ons heeft binnengelaten. Hij gaat bij ons zitten. Ik vraag hem of er misschien nog een band komt, want half twaalf sluiten is voor een zaal als deze wel erg vroeg.

“Nee, vanavond niet”, zegt hij.

“Jammer.”

“Ja ja”, zegt de ijsmuts, waarna hij opstaat en even later terug komt met visitekaartjes en mij het programma voor de rest van de maand in de handen duwt. Binnenkort meer bands uit Shanghai en ook muziek uit Japan, Korea en Frankrijk. En op 28 november een band zonder naam uit Peking.

Charlie vraagt waar we de avond kunnen voortzetten. De ijsmuts denkt even diep na en zegt dan dat hij wel een goede club weet: Babyface. “Al zijn ze daar wel wat commerciëler dan wij hier.”

“Dat geeft niet. We gaan er naartoe.”

We stappen weer in een taxi, weten de chauffeur met dank aan de zanger van de naamloze band uit te leggen dat we naar Babyface willen en gaan opnieuw op pad, opnieuw naar een ander deel van de stad. We hebben geen idee waar de club zit of wat voor club het is, maar vreemd genoeg is er ook niemand die zich daar druk over maakt. We vertrouwen er allemaal op dat het helemaal goed gaat komen, dat we zojuist naar de beste club van Shanghai zijn gestuurd.

De ijsmuts had het niet beter kunnen formuleren. Babyface is inderdaad een stuk commerciëler dan de ‘LIVE BAR’. Hoewel de entree gratis is, ziet de club er gelikt uit en is dit duidelijk één van de plekken om het trendy nachtleven van Shanghai te ontmoeten. Vanuit de verschillende zalen klinkt stampende dancemuziek en het is zo druk in de club dat het nauwelijks mogelijk is een paar stappen te verzetten. Als we uiteindelijk toch de bar bereiken, bestellen we vier bier. We zijn immers met zijn vieren en het Chinese bier bevalt ons deze avond prima. Er is één nadeel, de man achter de bar heeft geen bier voor ons. Ongelovig dat we zijn, vragen we hem nog eens.

“We hebben geen bier”, zegt hij. “Waarom bestellen jullie niet wodka?”

Ik schud mijn hoofd en loop met Chris naar een andere bar. Ook daar geen bier. We nemen afstand van de bar en spreken onze verbazing uit over het

feit dat we in een club zitten waar geen bier wordt geschonken, maar waar alle mogelijke sterke dranken wel vloeien. Dat er geen Duits, Belgisch of Nederlands bier is willen we best begrijpen, maar helemaal geen bier? Zelfs geen Tsingtao, het huismerk van de Chinese bierdrinker? Een ober komt bij ons staan, trekt onze aandacht en het is duidelijk dat hij pas weg gaat als we een bestelling hebben gedaan.

“Heb je ook bier voor ons?”, vraag ik tegen beter weten in.

“We hebben geen bier.”

“Kom op, we zitten hier in een enorm grote club. Ik kan me niet voorstellen dat jullie geen bier hebben.”

“Geen bier”, zegt hij nog eens. “Wilt u misschien iets anders drinken?”

“Nee.”

De ober loopt weg en komt even later weer terug. In zijn kielzog een tweede ober. De eerste ober tikt me op mijn schouder.

“Jullie willen bier?”

“Ja, vier bier graag.”

“Dat is dan vierhonderd yuan.”

“Hoeveel?”

“Vierhonderd.”

“Dat meen je niet.”

“Jawel, vier bier is vierhonderd yuan”, zegt hij met een stalen gezicht. De tweede ober knikt en is alvast begonnen met het noteren van de bestelling. Een snelle rekensom. Vierhonderd yuan. Dat betekent veertig euro voor vier biertjes, tien euro per bier, tien keer meer dan we in de ‘LIVE BAR’ betaalden en heel wat meer dan de zestig yuan die we in de meeste kroegen voor vier biertjes betalen. Je moet wel ontzettend dorstig zijn, wil je honderd yuan voor één flesje bier betalen. Hebben ze hier eigenlijk wel flesjes? Mochten we al tot een bestelling overgaan, dan zou het me niet eens verbazen als de ober straks met van die miezerige glazen aan komt zetten. Overleg is nauwelijks nodig. We besluiten de avond elders voort te zetten. Charlie gaat voorop, de ober blijft ons nog lang ongelovig aankijken.

Waar naartoe als je in een onbekende stad bent die groter is dan alles wat je ooit eerder hebt gezien? Charlie weet het niet, maar zeker is dat hij nog niet terug naar zijn hotel wil. Niemand van ons voelt er eigenlijk al voor om terug naar huis te gaan. Maar waar gaan we dan wel naartoe? Omdat de omgeving mij vaag bekend voorkomt, stel ik voor rechtsaf te gaan. Onderbouwen kan ik het niet, maar dan zouden we toch zeker bij een kroeg uit moeten komen.

Na een kwartier hebben we nog geen kroeg gevonden. Wel komen we een karaokebar tegen. Charlie stelt voor daar een gok te wagen. "Daar hebben ze vast wel een biertje voor ons."

Bij de lift worden we hoopvol gesteld. Want net als wij in willen stappen, stapt er een groep aangeschoten Chinezen uit de lift. Ze lachen, kijken vreemd uit hun ogen, hangen aan elkaars nek en één van hen struikelt bijna over zijn eigen benen.

We gaan naar de vijfde verdieping. Daar worden we door een karaoke medewerker verwelkomd. Hij praat veel, snel en Chinees. Het duurt even voor hij beseft dat geen van ons zijn waterval van woorden verstaat, maar dan gaat hij ons voor naar zijn collega achter de balie. Helaas spreekt die man nauwelijks Engels en lijkt hij ervan overtuigd te zijn dat we ons in willen schrijven voor de karaoke-avond van morgen. Het lukt ons niet hem ervan te overtuigen dat we gewoon één of twee biertjes willen drinken. "You want karaoke night tomorrow?", blijft hij maar vragen. Nadat we een keer of zes hebben gezegd dat we "tomorrow" geen karaoke willen maar gewoon nu iets willen drinken, geven we het op. Misschien is het helemaal niet mogelijk gewoon bier te drinken in een karaokebar.

We gaan met de trap naar beneden en nemen een kijkje op de vierde verdieping. Kunnen we hier dan misschien iets drinken? Er is in ieder geval iets te beleven op de vierde verdieping. Rode gordijnen hangen tussen het trapenhuis en de hal, mannen in zilverkleurige pakken lopen heen en weer, schaars geklede vrouwen staan verveeld voor zich uit te kijken en er zijn volop flitsende lichten op deze verdieping.

Charlie beseft als eerste dat zich op de vierde verdieping niet een bar bevindt.

"Het is een hoerenhuis!", roept hij verrast. Hij begint hard te lachen en stormt naar beneden, de trap verder af. Is het echt een hoerenhuis, vraag ik me af. Ik ken de verhalen dat prostitutie in China vaak plaatsvindt op plekken waar je het niet direct ziet of zoekt. In een massagesalon, bij de kapper, in een karaoke-bar. Maar ziet het er dan zo uit? Zou het dan niet nog veel geheimzinniger moeten zijn? Vandaag zal ik daar niet achter komen, want Alex, Charlie en Chris staan al bijna buiten en ik voel me niet heldhaftig genoeg om alleen op onderzoek uit te gaan.

Eenmaal weer onderweg zien we in de verte meer licht branden. En het is niet zomaar een licht, het is het lichtgevende uithangbord van een café. Chris, Alex en ik steken snel de weg over. Het is een drukke vierbaansweg, zoals die in Shanghai heel gewoon zijn. Met personenauto's die geen licht

aan hebben en taxi's die telkens van de linker- naar de rechterbaan manoeuvreren. Snelheidsregels worden hier genegeerd en hoewel er zebrapaden zijn, is er niemand die zich daar ook maar iets van aantrekt. Toch komen we vrij eenvoudig aan de overkant. Vijf weken in deze stad heeft ons geleerd hoe we in dit verkeer mee moeten bewegen. Charlie blijft echter staan. Voor hem is dit verkeer een ongecontroleerde chaos. Hij weet nog niet dat je dit verkeer pas kunt begrijpen als je er zelf aan meedoet, ook al ben je slechts een voetganger.

"Kom op, Charlie! Oversteken!"

Charlie wacht. Hij kijkt nog eens, wacht, kijkt, wacht en steekt dan over. Auto's claxonneren en Charlie schreeuwt paniekerige woorden, maar de Amerikaan bereikt zonder kleerscheuren de overkant. Geschrokken komt hij bij ons staan. "Jullie zijn krankzinnig dat je zo oversteekt", laat hij ons angstig weten.

"Ach, nog een paar weken en je bent eraan gewend", antwoord ik.

Snel lopen we naar het café toe. Tot mijn verbazing zijn we weer bij Windows. Nu niet de Windows Underground, maar het Windows café waar ik al een paar keer eerder was. Een sfeervol ingerichte Engelse pub waar veel westerlingen komen en waar je voor zestig yuan vier biertjes kan krijgen. We bestellen Tsingtao en als we aan een tafel gaan zitten, raakt Charlie in gesprek met een paar Amerikanen aan de tafel naast ons. Hij vertelt ze dat hij in China is in verband met het bezoek van Obama aan de stad en dat hij morgen moet helpen bij de beveiliging van zijn president. Ze kijken hem verbaasd aan. Het is twee uur 's nachts. Ik ben blij dat we hier zijn, maar geloof zijn verhaal nou helemaal niet meer.

De winkelmeisjes van Shanghai

Het winkelmeisje heeft een stralende glimlach.

In haar linkerhand houdt ze een dienblad met kleine bekertjes van een vreemd, nieuw drankje.

Met haar rechterhand pakt ze er bekertjes af, die ze aan huisvrouwen en oude mannetjes geeft. Het meisje heeft een microfoon met oordopjes op haar hoofd. Zo eentje die Michael Jackson vaak tijdens optredens droeg als hij wilde dansen en daardoor de microfoon niet vast kon houden. Keer op keer zegt het winkelmeisje dezelfde zin, die door het gebruik van de microfoon hard en monotoon klinkt. Omdat ik vandaag geen zin heb in experimenten met vreemde drankjes en haar geschreeuw onmogelijk gezond kan zijn voor mijn gehoor, loop ik snel langs haar heen. Haar stem blijft echter doorklinken en verdwijnt pas wanneer ik verderop in de supermarkt nog zo'n meisje tegenkom. Ze heeft net als haar collega het haar in een paardenstaart, ze draagt een groene baseballpet en de glimlach op haar gezicht lijkt te zijn vastgezet met nietjes of plakband. Het enige zichtbare verschil is dat dit meisje niet drankjes aanbiedt, maar kleine stukjes voedsel waarvan ik geen idee heb wat het is. Het lijkt een beetje op vlees, maar iets zegt me dat het waarschijnlijk iets heel anders is. Vrouwen met winkelkarretjes blijven bij haar staan om te proeven. Wanneer één van hen een vraag stelt, antwoordt het meisje door haar microfoon. Het antwoord is meters verderop nog te horen.

Ik bevind me in één van de supermarkten van mijn straat. Het is een groot gebouw met drie verdiepingen, roltrappen en zo ongeveer alle Chinese etenswaren die ik maar kan verzinnen. Omdat ik eigenlijk altijd met mijn huisgenoten buiten de deur eet, heb ik maar een paar dingen nodig: koffie, brood, boter en een beetje broodbeleg. Tijdens mijn zoektocht naar deze eerste levensbehoeften, passeer ik de visafdeling. In Shanghai eten de Chinezen graag vis en een grote supermarkt is niet compleet zonder een ruime keuze uit het zoete en zoute water. Veel vissen zijn reeds van hun ingewanden ontdaan en kijken vanaf een dun laagje ijs de winkel in, smekend naar

de klanten ze mee naar huis te nemen. Tussen de grote tafels waarop de vissen liggen, staan vier vrouwen. Stuk voor stuk dragen ze een groot wit schort met zwarte en rode vlekken. In hun hand een vlijmscherp mes. Daarmee snijden ze de vissen open, zodat de organen en het bloed eruit kunnen. Even verderop nog meer vissen. Paling en een soort die lijkt op de kabeljauw uit de Noordzee. Deze vissen leven nog. De palingen krioelen door elkaar in een plastic bak met een paar centimeter water en een fijnmazig net eroverheen. De kabeljauwachtigen zwemmen in een aquarium dat nauwelijks groter is dan de vissen zelf. Ze zien er moe en verslagen uit, waarschijnlijk wetende dat dit het eindstadium van hun leven is. Het enige wat ze nog kunnen doen is wachten tot iemand hen vers genoeg acht voor het avondeten. Als ik bij het aquarium wat langer blijf staan dan voor een niet-vis-kopende-supermarktklant gebruikelijk is, loopt één van de vrouwen met het mes naar me toe. Het is een brede vrouw, met schouderlang haar en fel kijkende ogen. Ze veegt haar linkerhand aan het schort af, zegt iets en wijst naar één van de vissen in het aquarium, een futloos schepsel dat de neiging heeft op zijn rug te gaan liggen en naar boven te drijven. Ik schud mijn hoofd. Geen vis voor mij vandaag. De vrouw mompelt wat en gaat weer bij haar collega's staan. Ze wachten tot er iemand komt waar ze een verse vis voor kunnen slachten.

Een paar minuten later heb ik mijn brood, de boter en het beleg gevonden. Ik mis alleen nog maar het belangrijkste: de koffie. Echte koffie heb ik hier nog niet gevonden, maar de oploskoffie die ze hier verkopen biedt genoeg cafeïne om een dag volwaardig te beginnen. Ik loop bij de vele rijen met schappen langs, passeer honderden etenswaren waarvan ik niet wist dat ze bestonden en bij bijna elk winkelschap kom ik opnieuw een winkelmeisje tegen. Is het niet een meisje met proefmonsters, dan is het wel een meisje dat is aangewezen om de klanten te helpen. Vaak staan er twee of drie van die winkelmeisjes naast elkaar. Ze kijken heel serieus voor zich uit, zeggen geen woord en glimlachen voorzichtig als ik in hun richting kijk. Het nut van hun functie is me niet helemaal duidelijk. Er staan tientallen van dit soort meisjes in de winkel te wachten totdat iemand met een vraag komt. Maar wat als er niemand vragen heeft? Druk hebben ze het in ieder geval niet. Als ik een vraag had, dan zou ik die graag aan één van hen willen stellen. Ik zou het mooiste supermarktmeisje uitzoeken en haar vragen waar ik de instant noodles kan vinden, maar ik heb geen instant noodles nodig en ik weet ook wel waar ze staan. Bovendien spreek ik de taal van het meisje niet. Ze zou waarschijnlijk vriendelijk naar me la-

chen en me met haar zachte stem in het Mandarijn vragen stellen, maar ik zou er niets van begrijpen en de instant noodles zou ik zo nooit vinden. Ook bij de koffie en thee staan winkelmeisjes. Twee stuks. Hun blikken volgen mijn zoektocht naar de beste koffie die ik hier kan krijgen. Wanneer ik die gevonden heb loop ik door naar de kassa's.

Er zijn zeker twintig kassa's in gebruik. Allemaal hebben ze een rij. Ik sluit aan bij wat de kortste rij lijkt, vier mensen voor me, waarvan alleen de persoon die bijna aan de beurt is het winkelkarretje heeft volgegooid. De rest koopt niet veel vandaag en heeft, net als ik, alles in een blauw mandje verzameld. Maar de vrouw met het winkelkarretje is hier duidelijk naartoe gekomen om de boel eens flink op te houden. Ze heeft haar aankopen in vier delen opgesplitst. Elk deel moet apart betaald worden met nieuwe bonnetjes en een andere betaalpas. De bonnetjes moeten ondertekend worden. De caissière zet haar paraaf, de vrouw haalt haar pas door de pinautomaat en tekent vervolgens weer een ander bonnetje. Het is een vreemd spel dat zich vier keer herhaalt en voor een overvloed aan bonnetjes zorgt. Sommige bonnen verdwijnen in de portemonnee van de aankoopster, andere stopt de caissière in de la van de kassa. Ik heb geen idee waarom ze dit zo doen. Misschien haalt ze ook direct boodschappen voor de burens? Of misschien wil ze niet dat haar man bij het controleren van de rekening ziet wat ze allemaal heeft gekocht? Hoe dan ook, het laat op mij een nogal overdreven indruk achter. Je kunt toch ook gewoon in één keer betalen? Toch is er niemand die zich eraan lijkt te storen. Geen van de mensen die voor of achter me staan lijkt het erg te vinden lang te moeten wachten omdat die mevrouw met drie verschillende passen wil betalen en vier of vijf bonnetjes mee naar huis wil. Er wordt niet ongeduldig gezucht, zachtjes gemopperd of zogenaamd onverschillig naar het plafond gekeken. We wachten geduldig tot ze klaar is, in stilte en met iets wat op acceptatie lijkt. We doen net alsof het helemaal niet vijf minuten langer duurt voor elk bonnetje is getekend en elke betaalpas is gebruikt.

Wanneer ik eindelijk aan de beurt ben om af te rekenen, staan er twee winkelmeisjes bij de kassa. Een meisje met lang haar scant de artikelen, een meisje met kort haar propt ze in een plastic tas. Ik betaal contant aan het langharige meisje. Nog voor ze me het wisselgeld geeft, zegt ze iets tegen me. Ze klinkt kwaad, alsof ik haar beledigd heb door niet elk product met een ander pasje te betalen. Ik haal mijn schouders op. Ze zucht diep en geeft me het geld. Het andere meisje lacht naar me. Ze heeft mooie, kleine ogen.